

การปฏิบัติเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศในสังคมญี่ปุ่น
: กรณีศึกษาโทรศัพท์เคลื่อนที่

โดย

นางสาวนันทพร ชื่นกระโทก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา ภาควิชาภาษาญี่ปุ่น
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2554

ICT Revolution in Japanese Society: Mobile Phone

By

Miss Nuntaporn Chuenkrathok

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts Program in Japanese Studies

Department of Japanese

Faculty of Liberal Arts

Thammasat University

2011

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวนันทพร ชื่นกระโทก

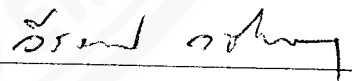
เรื่อง

การปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศในสังคมญี่ปุ่น
กรณีศึกษาโทรศัพท์เคลื่อนที่

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2554

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ วีรวรรณ วชิรติลล)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

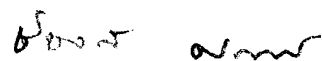
(รองศาสตราจารย์ วรรณทร วุวงศ์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(นายพันธ์ศักดิ์ ศรีทรัพย์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัชวดี ศรีลัมพ์)

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและวิวัฒนาการของเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ในญี่ปุ่น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมญี่ปุ่นอันเกิดจากการปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่

จากการศึกษาพบว่าญี่ปุ่นเริ่มปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ เนื่องจากต้องการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจหลังจากประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำเรื้อรังในทศวรรษที่ 1990 โดยเทคโนโลยีหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการปฏิวัติครั้งนี้ก็คือโทรศัพท์เคลื่อนที่

ตลอดหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ญี่ปุ่นดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อปฏิวัติเทคโนโลยีได้แก่ e-japan u-Japan และ i-Japan โดยการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้โทรศัพท์เคลื่อนที่และบริการที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทำให้โทรศัพท์เคลื่อนที่ก้าวเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมญี่ปุ่นในหลายด้าน ได้แก่ การบริโภค ธุรกิจ วัฒนธรรมการสื่อสาร การทำงาน และการเข้าถึงสารสนเทศ แต่ญี่ปุ่นก็ยังไม่สามารถเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้เท่าที่ควร เนื่องจากเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ของญี่ปุ่นแตกต่างจากของประเทศอื่นๆ ทำให้ไม่สามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดโลกได้ ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีในประเทศก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้วอื่นๆ เนื่องจากการดำเนินนโยบายเพื่อปฏิวัติเทคโนโลยีฯ นั้นไม่ได้ให้ความสำคัญต่อทำให้คนญี่ปุ่นรู้เท่าทันและสามารถใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตสูงสุด

Abstract

This thesis aims to study about history and development of mobile phone technology in Japan, and also changes in Japanese society that are the results of ICT Revolution.

After the study, it is found that Japan started its ICT Revolution because it want to increase its economic competency after it had decreased because of long economic recession since 90s, and the key technology of this revolution is Mobile Phone.

For last decade, Japan set three strategies; e-Japan, u-Japan, and i-Japan, in order to serve its ICT revolution. The result of the strategies is that mobile phone and related service has been developed and has more influences in Japanese life; including consumption, business, communication culture, work, and information-accessing. Instead Japan can achieve its goal to increase economic competency, it is still facing inefficient information usage compared with the other developed countries because it technology standard is unlike that of the others which make it cannot do the marketing in the other countries. Moreover, as the strategies didn't focus on technology literacy, the Japanese cannot use mobile phone in useful ways as it should be.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้จากความกรุณาของ รองศาสตราจารย์วรินทร์ วุวงศ์ ที่สละเวลามาคำปรึกษา รองศาสตราจารย์วีรวรรณ วชิรดิถก ที่ตรวจวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้อย่างละเอียด และคุณพันธ์ศักดิ์ ศรีทรัพย์ อนุกรรมการโทรคมนาคมในคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร และโทรคมนาคมแห่งวุฒิสภาที่กรุณามาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้

นอกจากนี้ ขอขอบคุณบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทุน Jenesys Programme จาก Japan Foundation และกระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่นที่ให้โอกาสในการไปเก็บข้อมูลวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่น, คุณ Hideyoshi Iwata คุณ Hiroyosu Yuhashi และคุณ Young Satomi จาก Mobile Society Research Center ของบริษัท NTT Docomo รวมไปถึงศาสตราจารย์ Shin Mizukoshi จาก University of Tokyo ที่สละเวลามาคำสัมภาษณ์, คุณ Miyuki Hamaguchi ที่ช่วยเหลือในการสืบค้นข้อมูลและนัดหมายห้องสมุดต่างๆ ให้

สุดท้าย ขอขอบคุณพ่อแม่ เพื่อนๆ ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจ และขอบคุณพี่น้องที่ช่วยพิสูจน์อักษรอย่างละเอียด จนเป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์

นางสาวนันทพร ชื่นกระโทก

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)
สารบัญตาราง.....	(6)
สารบัญภาพประกอบ	(7)
บทที่	
1. บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
สมมติฐานการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
วิธีดำเนินการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2. แนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันและการปฏิบัติเทคโนโลยีสารสนเทศ	7
วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติเทคโนโลยีสารสนเทศ	12
3. วิวัฒนาการของโทรศัพท์เคลื่อนที่ในญี่ปุ่น.....	16

ยุคเริ่มต้น (ปี 1979 -1995).....	16
ยุคเติบโต (ปี1995-1999).....	19
ยุคปฏิบัติเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ปี1999-ปัจจุบัน).....	20
4. การปฏิบัติเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศกับสังคมญี่ปุ่น.....	26
เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศกับสังคมญี่ปุ่นก่อน ปี 2000	26
โทรศัพท์เคลื่อนที่กับสังคมญี่ปุ่นตั้งแต่ ปี 2000	31
การแข่งขันของญี่ปุ่นกับเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ	52
5. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	56
สรุปผลการศึกษา.....	56
ข้อเสนอแนะ.....	58
เอกสารอ้างอิง	61
ประวัติการศึกษา.....	68

ชำนาญกานหอสมุด

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	วิวัฒนาการของโทรศัพท์เคลื่อนที่.....	22
2	จำนวนสมาชิกเดือนธันวาคม 2009.....	40
3	การดำเนินนโยบาย e-Work ของบริษัท Matsushita Electric Industrial	47
4	ดัชนีโอกาสทางดิจิทัล (ปี 2007)	54
5	สรุปวิวัฒนาการของโทรศัพท์เคลื่อนที่ในญี่ปุ่น	57

สำนักหอสมุด

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	จำนวนผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในญี่ปุ่น	1
2	ความเปลี่ยนแปลงของตลาด M-Commerce บนโทรศัพท์เคลื่อนที่.....	4
3	โทรศัพท์ติตรถยนต์	17
4	วิวัฒนาการของโทรศัพท์เคลื่อนที่ในช่วงเริ่มต้น	18
5	จำนวนผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในญี่ปุ่น ปี1985-1995	21
6	QR Code	23
7	โทรศัพท์สาธารณะที่เรียงรายอยู่บริเวณสถานีชิชิโนจูกุ.....	27
8	อัตราการใช้คอมพิวเตอร์ในครัวเรือน	30
9	โฆษณาที่ใช้ QR Code เป็นจุดเด่นเพื่อรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะ.....	33
10	การใช้ Osafu Keitai รูปแบบต่างๆ.....	34
11	ภาพโฆษณา Kazasu Coupon ของแม็คโดนัลด์.....	35
12	HMV ชินยูชะช่วงลดราคาก่อนปิดร้านอย่างถาวร	37
13	ปกดีวีดีและปกหนังสือการ์ตูนเรื่อง Koi Sora	41
14	โปสเตอร์รณรงค์ไม่ใช้โทรศัพท์มือถือที่นั่งผู้สูงอายุและผู้ตั้งครุภร์	43
15	e-Work โดยบริษัท Matsushita Electric Industrial	46
16	อัตราการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือคอมพิวเตอร์ (แบ่งตามรายได้ต่อปีของครัวเรือน)	50
17	อัตราการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือคอมพิวเตอร์ (แบ่งตามอายุ)	51
18	การจัดอันดับเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศขั้นพื้นฐาน (เปรียบเทียบ 7 ประเทศ)	53
19	การ “ใช้ประโยชน์” จากเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ.....	55